

Další vzdělávání učitelů v Německu

Jana Kašpárková

Ve svém příspěvku bych se chtěla zabývat problematikou dalšího vzdělávání¹ učitelů² v Německu. Další vzdělávání učitelů bylo také jednou z mnoha studií Evropského oddělení EURYDICE³ při Evropské unii.

Úvod

Pravděpodobně žádné období od dob druhé světové války se nepotýkalo s tolika problémy jako poslední desetiletí 20. století po současnost. Rostoucí jazyková, etnická, ekonomická, sociální a kulturní různorodost, rostoucí násilí ve školách a trvale vysoká míra nezaměstnanosti poznamenali i profesní život učitelů. Německo jako člen Evropské unie má zájem poskytovat dětem vzdělávání, které by je uchránilo od hrozby nezaměstnanosti a které by v prostředí vzrůstající konkurence dalo každé ekonomice jistou šanci. Členské země EU zkoumají schopnosti svých vzdělávacích systémů poskytovat kvalitní vzdělávání. Školy nemohou být považovány za izolované instituce odtržené od života, školy vyžadují učitele, kteří jsou schopni při výkonu profese posunout důraz z vyučování na učení, které je založeno na žákově vlastní intelektuální aktivitě. Z toho vyplývá, že vzdělávání učitelů, na němž závisí kvalita veškerého vzdělávání, by mělo být přehodnoceno. Další vzdělávání je považováno za dlouhodobý proces a součást trvalého vzdělávání. V Německu se v rámci tohoto procesu celoživotního učení rozlišuje:

1. **další (průběžné) vzdělávání**, jež má za cíl především aktualizovat a doplňovat vědomosti získané v počátečním vzdělání, čímž slouží k obnově a zdokonalení profesních dovedností;
2. **kvalifikační (doplňkové, rozšiřující) vzdělávání**, jež poskytuje nové dovednosti potvrzené novým diplomem, a tím dává učitelům možnost změnit zaměření své profese.

Další vzdělávání lze definovat jako **soubor činností a postupů, do nichž se učitelé zapojují za účelem rozšíření svých znalostí, zdokonalení svých dovedností, poznání a rozvoje svých profesních postojů** (Perron 1991 in ÚIV 1997).

Další vzdělávání učitelům umožňuje uspokojovat jejich osobní i profesní potřeby a podporovat rozvoj samostatnosti, může učitele profesionalizovat, zvyšovat kvalitu a efektivitu vzdělávacího systému.

1. Historie dalšího vzdělávání

Další vzdělávání bylo postupně zaváděno v průběhu 20. století. V Německu existovalo na bázi dobrovolnosti a bez existence formálních struktur již na konci 19. století. Vyvíjelo se tedy ve dvou fázích: první byla neformální (neinstitucionalizovaná, neoficiální) a dobrovolná, druhá propracovanější, založená na patřičné legislativě, někdy i s povinnou účastí. V některých zemích se zavedení dalšího vzdělávání opozdilo. V Německu bylo další vzdělávání poskytováno současně pro všechny úrovně vzdělávacího systému (pro předškolní vzdělávání neoficiálně od počátku 20. století; pro primární vzdělávání, nižší sekundární vzdělávání a vyšší sekundární vzdělávání oficiálně 1947, neoficiálně od konce 19. století).

2. Legislativa

V dnešní době se v Německu rozlišuje mezi dalším a kvalifikačním vzděláváním.

2.1. Další vzdělávání učitelů (Lehrerfortbildung) pomáhá učitelům zdokonalovat jejich znalosti a dovednosti, které potřebují pro výkon své profese (v oborech pedagogická teorie, psychologie a didaktika a v jejich aprobačních předmětech). Tak učitelé aktualizují dovednosti, které získali během studií, naučí se novým učitelským dovednostem a seznámí se s novými poznatky v pedagogice a psychologii. Další vzdělávání také nabízí učitelům možnost udržet si kontakt s předmětem, který vyučují, a s profesními dovednostmi nezbytnými pro výuku. Mělo by také umožnit učitelům vyrovnat se s měnícími se požadavky pro jejich profesi. Další vzdělávání je nezbytné pro udržení efektivnosti škol a pro jejich schopnost modernizovat obsah, metodiku a organizaci školského systému. Je centralizováno v každé zemi, má neuniverzitní charakter a je povinné pouze ve výjimečných případech, Německo tedy poskytuje možnost dobrovolného dalšího vzdělávání pouze ve volném čase.

2.2. Kvalifikační (rozšiřující) vzdělávání učitelů (Lehrerweiterbildung) se snaží umožnit učitelům učit širší oblasti jejich předmětu nebo i předměty navazující. Také nabízí učitelům možnost získat kvalifikaci potřebnou k žádosti o jiné učitelské místo.

Další vzdělávání a rozšiřující vzdělávání učitelů, stejně jako počáteční učitelské vzdělávání, vychází ze zákonů jednotlivých spolkových zemí. Za další vzdělávání je odpovědné Ministerstvo školství a kultury každé spolkové země (kromě Berlína), které je nejvyšším školským kontrolním orgánem a je obvykle zaměstnavatelem těch učitelů, kteří jsou státními zaměstnanci. Ve většině spolkových zemí stanoví cíle dalšího vzdělávání učitelů školské zákony a zákony o vzdělávání učitelů. Některé spolkové země formulovaly cíle a odpovědnosti za další vzdělávání ve vyhláškách a oběžnících, ale neuzákonily je. Povinnost učitelů snažit se o účast na dalším vzdělávání je v souladu s povinností jejich zaměstnavatele (většinou je to Ministerstvo školství a kultury) zajistit další vzdělávání státních zaměstnanců. Zákony týkající se dalšího vzdělávání, které existují v 11 ze 16 spolkových zemí, poskytují základní pravidla pro podporu a organizaci dalšího a rozšiřujícího vzdělávání pro všechny zaměstnance.

Existují **čtyři typy kvalifikačního vzdělávání** (tedy vzdělávání vedoucího k rozšíření kvalifikace), které je někdy nazýváno doplňkové či rozšiřující:

- vzdělávání zaměřené na zdokonalení počátečního vzdělání (jako jsou vzdělávací programy umožňující učitelům v Řecku ujmout se učitelských míst);
- vzdělávání vedoucí k dosažení dalších diplomů, které poskytují vyšší postavení, aniž by se nezbytně měnily profesní povinnosti (např. takzvaná doplňková příprava v Norsku, doplňkové vzdělávání v Nizozemsku, osvědčení o zdokonalovacím vzdělávání pro učitele primárních škol v Lucembursku);
- vzdělávání vedoucí ke změně postavení v rámci profese (např. vzdělávání pro práci s dětmi vyžadující zvláštní péči v mnoha zemích, nebo vzdělávání pro školní knihovníky v Dánsku);
- vzdělávání umožňující učitelům vyučovat jiným předmětům (např. v Německu, systém kapitalizovaných kreditů v Rakousku) (ÚIV 1997).

V Německu existuje kvalifikační vzdělávání podobně jako ve většině zemí s výjimkou Belgie (Francouzské společenství) a Irsku. Někdy je poskytována roční vědecká dovolená nebo studijní volno. Úspěšně složená zkouška, kladné hodnocení nebo úspěch v konkurzu může vést k profesnímu postupu (účastníci získají osvědčení), nikoli k vyšší mzdě. V Německu se jedná o kvalifikační vzdělávání metodiků pro školní knihovny, profesních poradců a specializovaných učitelů čtení.

Programy nabízející kvalifikační vzdělávání jsou poskytovány a organizovány Ministerstvem školství a kultury nebo školskými inspektoráty střední úrovně a centrálními institucemi vzdělávání učitelů. Tyto programy jsou zaměřeny na přípravu učitelů plnit specifické funkce nebo vyučovat předměty, které nebyly původně součástí jejich aproby. Programy rozšiřujícího vzdělávání učitelů obvykle zahrnují období intenzivnější práce

a skládají se z různých kurzů, které trvají několik hodin každý týden a v některých případech jsou doplněny intenzivními kurzy.

3. Cíle dalšího vzdělávání

Všechny členské země se shodují na tom, že je nezbytné udržovat kvalitu vzdělávání a podporovat inovace. Všichni jsou si vědomi, že další vzdělávání tomuto cíli významně napomáhá. Existuje i všeobecná shoda názorů na cíle tohoto typu vzdělávání. Můžeme je rozdělit do tří kategorií.

3.1. Osobní a profesní růst učitelů

Členské státy obvykle zdůrazňují cíl zlepšit profesní dovednosti a schopnosti za pomoci:

- aktualizace základních předmětových i didaktických vědomostí a dovedností;
- získání nových dovedností;
- vyučovacích metod specifických pro určité oblasti předmětů;
- uvedení do nových metod a materiálů.

3.2. Zvyšování kvality vzdělávacího systému, poskytovaného vzdělávání, škol a vyučovacích metod

Na tomto cíli se všechny členské země rovněž shodují. Pedagogické, sociologické a psychologické dovednosti učitele mohou být modifikovány:

- podporou mezipředmětových vztahů a rozvojem týmové práce;
- podporou inovací;
- vzděláváním učitelů v oblasti školského a třídního managementu a řešení problémů;
- uplatňováním pedagogických a vzdělávacích priorit;
- rozvojem dovedností v oblasti řízení mezilidských vztahů.

3.3. Znalost sociálního a životního prostředí

Ne všechny členské země zařazují tento cíl do své koncepce dalšího vzdělávání. Ty, které tuto kategorii zařazují, se snaží zlepšit interakci mezi oblastí vzdělávání a společností jako celkem za pomoci:

- podpory kontaktů s podniky;
- sbližování vzdělávacího a ekonomického systému;
- podpory zkoumání ekonomických a sociálních faktorů, které ovlivňují chování mladých lidí;
- usnadňování adaptace na společenské a kulturní změny.

Ke splnění těchto úkolů jsou používány různé cesty, které jsou závislé na sociálních, historických a kulturních tradicích jednotlivých zemí (ÚIV 1997).

4. Odpovědné orgány

V Německu rozdělují další vzdělávání učitelů do tří organizačních úrovní: centrální, regionální a místní. Kromě toho může být další vzdělávání organizováno buď v rámci škol, nebo jako řízené sebevzdělávání. Všechny spolkové země (kromě Berlína) založily zemské instituty (Landesinstitute), které poskytují další vzdělávání učitelům na **centrální úrovni**. Jsou podřízeny Ministerstvu školství a kultury. V Berlíně je další vzdělávání učitelů organizováno přímo senátorem odpovědným za školy, odborné vzdělávání a sport. Na **regionální úrovni** je další vzdělávání organizováno také zemskými instituty nebo školskými inspektoráty střední úrovně. Na **místní úrovni** nesou odpovědnost za další vzdělávání školské inspektoráty nižší úrovně (Schulamter). Také školy mají odpovědnost za poskytování interního dalšího vzdělávání všem nebo jen některým členům učitelského sboru.

5. Právo na další vzdělávání

Od učitelů ve všech spolkových zemích se účast v dalším vzdělávání v podstatě vyžaduje. Jednotliví učitelé však nejsou povinni účastnit se určitých programů dalšího

vzdělávání (výjimkou jsou v některých spolkových zemích určité skupiny učitelů, například ředitelé škol). Kritéria pro přijetí do programů dalšího vzdělávání jsou stanovena v nabídce každého programu, kterou pravidelně vydává Ministerstvo školství a kultury, instituce pro vzdělávání učitelů nebo jiní organizátoři. Tyto programy jsou obvykle nabízeny určité cílové skupině, např. učitelům na určité úrovni nebo v určitém typu škol, učitelům se vzděláváním v určitém předmětu nebo učitelům v určitém regionu.

6. Hodnocení dalšího vzdělávání

Hodnocení dalšího vzdělávání, ačkoli je předmětem zájmu, jen zřídka zahrnuje všechny aspekty. Tam, kde bylo zavedeno, se soustřeďuje na jeden nebo dva aspekty - jako jsou např. instituce, programy nebo lidé zapojení do programu. Orgány odpovědné za další vzdělávání ještě totiž nestanovily obecnou strategii pro hodnocení systému dalšího vzdělávání. Zemské instituce občas provádějí hodnocení dalšího vzdělávání učitelů v centrálně organizovaných programech dalšího vzdělávání na základě zpráv od lektorů a účastníků semináře. Účast na programech dalšího vzdělávání nemá žádný vliv na posudek nebo plat učitele, avšak pravidelná účast v programech dalšího vzdělávání může být brána v úvahu při učitelově žádosti o místo ve správě (například o místo ředitele školy). V Německu připravuje země Dolní Sasko postupy pro hodnocení kvalifikačního vzdělávání na regionální úrovni.

Instituce pro další vzdělávání nejsou obvykle hodnoceny systematicky. Hodnocení má formu návštěvy inspektorů nebo návštěvy externího hodnotitelského týmu. Vzdělávací kurzy se snadněji hodnotí prostřednictvím dotazníků rozeslaných účastníkům kurzu. Aby bylo možno posoudit skutečnou kvalitu vzdělávacích programů, je třeba vyvinout další typy interního i externího hodnocení k analýze, zda kurz splnil předem stanovené úkoly.

Co se týče účastníků, jejich hodnocení v jiných kurzech než kurzech kvalifikačního vzdělávání se vyznačuje určitými problémy. Je obtížné spojovat dobrovolnou účast s hodnocením, jestliže se jím rozumí přezkoušení. Základní formou hodnocení je tedy sebehodnocení, přičemž formální atestace má formu osvědčení o docházce a účasti. Někdy dotazník umožňuje účastníkům posoudit, co jim tato setkání přinesla vzhledem k jejich původnímu očekávání.

7. Instituce dalšího vzdělávání

Institucionalizované další vzdělávání učitelů obvykle provádějí centrální instituce pro další vzdělávání a jejich pobočky a externí jednotky. V některých spolkových zemích je na regionální a oblastní úrovni organizují pro tzv. střední či nižší sekundární školství také dozorčí rady. V některých spolkových zemích centrální instituce dalšího vzdělávání určují poradce a odborné poradce (Fachmoderatoren, Fachberater), kteří sami organizují a zajišťují kurzy dalšího vzdělávání učitelů. Tyto aktivity zajišťuje především Senátní škola administrativy (Senatschulverwaltung) v Berlíně se svými podřízenými institutami, ale i mnohé další státní i soukromé instituce. V některých spolkových zemích mají protestantské a katolické církve svá vlastní zařízení pro další vzdělávání učitelů protestantského a katolického náboženství. Měli bychom zmínit i další zemské instituce odpovědné za další vzdělávání učitelů jako jsou např. vzdělávací střediska, školní psychiatrické služby a univerzity. Kromě toho zde existují nezávislí provozovatelé, jako jsou kulturní instituce (British Council, Institut Français) nebo nadace (Carl-Duisberg-Gesellschaft) (ÚIV 1997)..

8. Lektorů dalšího vzdělávání

Rozvoj center pro poskytování kurzů dalšího vzdělávání postupuje ve shodě s koncepcí, realizací a řízením stále složitějších procesů a mechanismů tohoto vzdělávání. Další vzdělávání tedy klade vyšší nároky i na profesionalitu lektorů.

Ve většině zemí lektori pocházejí z nejrůznějších prostředí a zahrnují tyto skupiny:

8.1. Lektori na plný úvazek v centrech dalšího vzdělávání

Tito lektori jsou bývalí učitelé, kteří se specializovali na tento typ vzdělávání. Obecně lze říci, že jsou odpovědní za organizaci kurzů, za regulaci poptávky a nabídky a za řízení vzdělávacích činností.

8.2. Učitelé a lektori v institucích pro počáteční a další vzdělávání

Úkoly těchto lektorů jsou rozděleny mezi počáteční vzdělávání a další vzdělávání. Poskytují vzdělávání ve svých institucích a někdy jsou také zapojeni do kurzů organizovaných ve školách.

8.3. Vysokoškolští učitelé, odborníci a vědečtí pedagogičtí pracovníci

Tito lektori připravují vzdělávací kurzy na univerzitách a také reagují na požadavky vzdělávacích center a škol.

8.4. Učitelé se zkráceným úvazkem (aby mohli poskytovat další vzdělávání svým kolegům)

Tento způsob „kolegiálního“ vzdělávání se koná většinou ve školách, ale i ve specializovaných institucích pro další vzdělávání.

8.5. Inspektoři, poradci, ředitelé a ostatní administrativní pracovníci

Tito lektori poskytují kurzy, z nichž některé jsou povinné a často krátkodobé, týkající se směrnic ve vztahu k vzdělávací politice nebo vzdělávacím prioritám, k rozvoji a reformám v dané zemi.

8.6. Lektori a odborníci z pracovní a podnikatelské sféry

Tito lektori jsou většinou zapojeni do vzdělávání zaměstnanců poskytujících odborné vzdělání, vedou studijní návštěvy podniků a dohlížejí na učitele poskytující v nich další vzdělávání.

9. Forma dalšího vzdělávání

Programy dalšího vzdělávání učitelů mají obvykle formu seminářů, ale pořádají se také pracovní skupiny, setkání, studijní cesty a kolokvia. Interní programy mohou probíhat neformálně jako otevřená setkání nebo semináře, nebo jako uzavřená setkání. Další vzdělávání lze získat i formou kurzů distančního studia. Tyto kurzy organizuje především Německý institut distančního studia (Deutsches Institut für Fernstudien) na univerzitě v Tübingenu. Programy dalšího vzdělávání učitelů mohou probíhat po dobu několika hodin nebo až několika dní. Centrálně organizované programy dalšího vzdělávání učitelů často trvají dva a půl dne až pět dní, regionální programy mohou být nabídnuty jako řada celodenních programů, jednodenní program nebo jako řada odpoledních nebo večerních kurzů konaných jednou nebo několikrát týdně. Interní další vzdělávání se obvykle koná v odpoledních nebo večerních hodinách. Ale v nabídce jsou také programy, které trvají půl dne až několik dní během školního roku. Programy dalšího vzdělávání jsou nabízeny během celého roku. Nabídka kurzů je oznámena v programových publikacích jednou nebo dvakrát ročně.

10. Obsah dalšího vzdělávání

Programy dalšího vzdělávání jsou nejčastěji zaměřeny na následující oblasti:

- typ předmětu;
- typ školy;
- úroveň vzdělání (primární, sekundární);
- speciální profesní kategorie (ředitelé škol, začínající učitelé, učitelé vyučující děti cizinců).

Náplň vzdělávacích kurzů:

10.1. Osnovy a vyučovací metody

Týká se všech vyučovacích předmětů. Mezi předměty, které se objevují častěji, patří čtení a výuka mateřskému jazyku na úrovni primární i nižší sekundární školy, úvod do přírodních věd, matematiky a nových technologií, včetně výpočetní techniky a cizí jazyky na úrovni primární i sekundární školy. V některých členských státech se cizí jazyky stávají základním předmětem vedle těch předmětů, které jsou tradičně považovány za elementární – mateřský jazyk a matematika. Následuje znalost nových učebních materiálů a umělecké předměty.

10.2. Organizace a řízení škol

Vzdělávání v oblasti školské správy a řízení, podpory výuky, poradenství a vedení je zjevně na vzestupu. Je určeno učitelům na všech úrovních vzdělávacího systému, ale především ředitelům škol, kterým je nyní v mnoha zemích poskytováno speciální vzdělávání.

10.3. Pedagogická a psychologická problematika

Nejběžnější jsou vzdělávací kurzy zaměřené na integraci dětí postižených a dětí vyžadujících zvláštní péči (Belgie - Vlámské společenství, Španělsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Rakousko, Island) a na problémy spojené s multikulturním prostředím, následují kurzy týkající se výuky obecně a speciálních vyučovacích metod, tj. učení prostřednictvím cílů, individualizovaného učení, skupinového učení podle schopností, problematiky hodnocení, vztahu učitel - žák.

10.4. Sociologické problémy a inovační procesy

V této oblasti jsou nejčastější vzdělávací kurzy zabývající se životním prostředím, zdravotní výchovou, internacionalizací a evropskou dimenzí vzdělávání, profesním a výchovným poradenstvím a vztahy mezi učiteli a rodiči žáků.

V rámci uvedeného dělení se ve většině zemí dává přednost následujícím aspektům dalšího vzdělávání:

- zvládnutí **mateřského jazyka**;
- studium a zvládnutí **cizích jazyků** a zahájení jejich učení v raném věku;
- **multikulturní** prostředí a vedení heterogenní školní populace;
- znalost a respektování **životního prostředí** (ÚIV 1997).

11. Financování dalšího vzdělávání

Ukázalo se, že informace shromážděné za účelem posouzení důležitosti dalšího vzdělávání z hlediska množství prostředků, jež jsou mu přidělovány, je obtížné interpretovat. Zdá se, že prostředky věnované na další vzdělávání zřídka přesahují 1% z celkového rozpočtu na školství. Trend rostoucí decentralizace dalšího vzdělávání a přímého financování místními úřady a/nebo školami znemožňuje tyto údaje porovnávat. Navíc tam, kde za další vzdělávání spoluodpovídají různá oddělení ministerstva a místní správy, přicházejí prostředky z různých zdrojů. Skladba rozpočtu také může být značně rozdílná v závislosti na organizační struktuře. Může zahrnovat platy lektorů, cestovní výdaje, kurzovné pro učitele, kteří se odcházejí vzdělávat. V jiných případech rozpočet pokrývá pouze náklady na organizaci vzdělávání.

12. Reformy dalšího vzdělávání

Některé spolkové země (včetně Dolního Saska, Berlína, Bádenska-Würtemberska a Porýní-Falce) rozvíjejí nové koncepce pro specifické aspekty dalšího vzdělávání. Cílem je zvýšit efektivnost dalšího vzdělávání a přesvědčit co největší počet učitelů k účasti na kurzech. Vzhledem ke stále se měnícím sociálním podmínkám je potřebná široká nabídka programů dalšího vzdělávání, pokud mají být učitelé schopni sloužit zájmům svých žáků.

Naprostá většina z 4 500 000 učitelů v Evropské unii získala počáteční vzdělání. Největším problémem, kterému tato skupina čelí, je zvládnutí nové role, do níž je tato skupina postavena, a přizpůsobení se společenským změnám. Programy dalšího vzdělávání se proto

snaží působit na co největší počet učitelů, aby postihly rozhodující množství osob nezbytné pro dosažení požadovaných výsledků.

Závěr

Další vzdělávání je považováno za dlouhodobý proces a součást trvalého vzdělávání. Myšlenka dalšího vzdělávání je z dnešního pohledu staronová. Stará proto, že se v mnoha zemích objevila již bezprostředně po válce (v některých případech dokonce dříve). Nová z toho hlediska, že se často jen pomalu uvádí do života. Musí být překonávány překážky v rozvoji tohoto vzdělávání, všichni se do tohoto procesu mohou zapojit a zefektivnit ho. Další vzdělávání může být rozhodně efektivní pouze tehdy, jestliže ti, kdo se ho účastní, jsou motivováni, a jestliže jejich plány profesního rozvoje jsou v souladu s poskytovaným vzděláváním. Problematice dalšího vzdělávání učitelů je třeba věnovat velkou pozornost a rozvíjet ji ve všech směrech.

Literatura

- *Ústav pro informace ve vzdělávání* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV). Posl. úpravy 8.4.2003 [cit. 2003-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.uiv.cz>>. Dostupné též na Internetu <info@uiv.cz>.
- *Eurydice* [online]. Brusel: Eurydice (The information network on education in Europe). Posl. úpravy 31.3.2003 [cit. 2003-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.eurydice.org>>.
- *Delegace Evropské komise* [online]. Praha: Delegace Evropské komise v České republice. Posl. úpravy 22.4.2003 [cit. 2003-04-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.evropska-unie.cz>>. Dostupné též na Internetu <info@iceu.cz>.
- *The European Union* [online]. The European Union. Posl. úpravy 16.4.2003 [cit. 2003-04-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.europa.eu.int>>. Dostupné též na Internetu <public.info@consilium.eu.int>.
- In-Service Training of Teachers in the European Union and in the EFTA/EEA Countries. Brussels: EURYDICE European Unit, 1996. [Další vzdělávání učitelů v Evropské unii a v zemích ESVO/EHP. Praha: ÚIV (Ústav pro informace ve vzdělávání), 1997, 187 s. ISBN 80-211-0252-7.] [cit. 2003-04-23]. Dostupné na WWW: <<http://eurydice.org/Documents/training/cs/FrameSet.htm>>.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2. rozšíř. a přeprac. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

Poznámky

¹ další vzdělávání – angl. continuing education and training, doslova: pokračující vzdělání a výcvik. Termín má široký význam a zahrnuje různé formy vzdělávání a přípravy organizované, financované či sponzorované různými institucemi, poskytované zaměstnavateli či financované samotnými účastníky. (1) Většinou se jedná o další vzdělávání spojené se zaměstnáním (angl. job-related continuing education), ve kterém lidé získávají znalosti či nové dovednosti pro současné nebo budoucí povolání, k zvýšení svých příjmů a možností uplatnění v pracovním místě aj. Další vzdělávání (zejména odborné) probíhá jednak v institucích podnikového vzdělávání, jednak v mimoškolních institucích (různá centra pro vzdělávání dospělých), jednak ve školách (sekundárních a terciárních, zajišťujících večerní, dálkové, distanční, externí aj. studium). Účast pracovníků na dalším vzdělávání

spojeném se zaměstnáním hraje významnou roli na pracovním trhu, a proto ve všech vyspělých zemích se zvyšují počty lidí začleněných v této formě vzdělávání. V ČR je nyní míra zapojení lidí do dalšího vzdělávání spojeném se zaměstnáním jedna z nejvyšších mezi zeměmi OECD. Jsou to zejm. pracovníci s dokončeným vyšším sekundárním vzděláním a s dokončeným terciárním vzděláním. (2) Vedle toho se uplatňují takové formy dalšího vzdělávání, které nesouvisí přímo se zaměstnáním, ale v nichž jsou realizovány zájmy a záliby lidí, např. v oblasti umělecké, sportovní, vědecké aj. (Průcha; Walterová; Mareš 1998)

² další vzdělávání učitelů – vzdělávání učitelů v průběhu jejich profesní dráhy (angl. in-service teacher training). V ČR organizováno centry dalšího vzdělávání učitelů, vysokými školami a jinými organizacemi. Není dosud legislativně stanoveno a nevytváří systém. V zahraničí chápáno jako právo a povinnost učitelů v činné službě. Je realizováno v širokém spektru organizačních forem: 1. uvádění začínajících učitelů do praxe; 2. příprava na atestace; 3. příprava na realizaci vzdělávacích inovací a reforem; 4. příprava na řešení specializovaných projektů; 5. funkční studium pedagogických pracovníků (ředitelů, inspektorů apod.); 6. rekvalifikační studium; 7. specializační a prohlubující studium. Je organizováno specializovanými pracovišti – podpůrné struktury vzdělávání, učitelskými asociacemi i školami samými. V roce 1996 MŠMT ČR zveřejnilo návrh systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, dosud v praxi nerealizovaný. (Průcha; Walterová; Mareš 1998)

³ EURYDICE (The European Education Information Network = Evropská informační síť o vzdělávání) - Úkolem informační sítě s názvem EURYDICE je zlepšovat výměnu informací o školských systémech a vzdělávací politice v jednotlivých členských zemích Evropské unie. Tato síť přispívá ke zlepšování mezinárodního porozumění a ke spolupráci mezi členskými zeměmi Evropské unie. Její historie začala v únoru v roce 1976, kdy Rada Evropských společenství a ministři školství členských zemí společně přijali akční program o spolupráci v oblasti školství, uznali význam výměny informací a zkušeností a souhlasili se založením informační sítě. Na tomto základě vznikla **informační síť**, fungovat začala v roce 1980. Po deseti letech, v roce 1990, ji Rada Evropských společenství a ministři potvrdili jako hlavní nástroj pro poskytování informací o národních strukturách, systémech a rozvoji v oblasti vzdělávání a vyzvali ji, aby své služby zintenzivnila. Další významný krok kupředu pro rozvoj výměny informací a zkušeností z oblasti vzdělávacích systémů v členských státech Evropské unie znamenala Maastrichtská dohoda (Dohoda o Evropské unii). Tato dohoda otevřela pro EURYDICE nové perspektivy, které program společenství SOCRATES, schválený 14. března 1995, přijal a rozvoj EURYDICE plně zajišťuje. Každý členský stát v souladu se svými vlastními vzdělávacími strukturami ustavil nejméně jedno národní oddělení EURYDICE. Dnes existuje 29 národních oddělení, která pracují většinou při ministerstvech školství. Komise Evropských společenství založila Evropské oddělení EURYDICE (EURYDICE European Unit), které sídlí v Bruselu a koordinuje sběr a výměnu informací, vydávání publikací a poskytování služeb. Evropské oddělení zároveň slouží Evropské komisi jako pozorovatel vývoje vzdělávacích systémů a vzdělávací politiky v Evropské unii. Výsledkem spolupráce jednotlivých oddělení je budování databáze informací o vzdělávacích systémech EURYBASE a vydávání srovnávacích publikací o různých otázkách vzdělávání v členských státech Evropské unie. Publikace je možno nalézt i na síti Internet na serveru Evropské unie EUROPA na adrese: <http://www.eurydice.org>. (ÚIV 1997)

Mgr. Jana Kašpárková, Katedra pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Palackého Olomouc, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc